85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА

Доц. д-р Марин Маринов
Красимир Парашкевов[1]

Резюме: *Финансовото управление на публичните ресурси е необходимо да бъде подчинено на принципите за законност, публичност и прозрачност. Покупката на стоки и услуги от българските институции, чрез възлагането на обществени поръчки, поражда съмнения относно ефективното и добросъвестно разходване на обществените ресурси. Допускането на грешки в процедурите по тяхната организация и изпълнение е често срещано явление в българската практика.*

Ключови думи: *публични финанси, обществени поръчки*
JEL: G30; H10

POSSIBLE **ERRORS IN THE AWARD OF PUBLIC PROCUREMENT IN BULGARIAN PRACTICE**

Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Krasimir Parashkevov

Abstract: *The financial management of public resources needs to be subject to the principles of legality, publicity and transparency. The purchase of goods and services by Bulgarian institutions, through the award of public contracts, raises doubts about the efficient and conscientious spending of public resources. Making mistakes in the procedures for their organization and implementation is a common phenomenon in Bulgarian practice.*

Key words*: public finance, public procurement*
JEL**: G30; H10**

Въведение

Организацията и провеждането на обществените поръчки в България е процес, при който е възможно допускане на грешки. Случайно или умишлено допуснати, те са сериозно нарушение, често в интерес на конкретно определен участник. Към настоящия момент чрез електронната платформа ЦАЙС ЕОП се тези „лоши практики" се ограничиха. Обект на изследване в настоящия доклад е процедурата по възлагане на обществените поръчки в България. Предметът на разработката фокусира вниманието върху допускането на грешки при нейната организация, провеждане и контрол. Анализът

[1] E-mail: m.marinov@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов";
e-mail: k.parashkevov@uni-svishtov.bg СА „Д. А. Ценов".

на ситуацията в нашата страна показва, че грешките, които възложителите допускат могат да се обособят в няколко аспекта.

1. Грешки и неточности при подготовката на процедурите

Законодателството и практиката в нашата страна позволява да бъдат очертани някои слабости в този процес. Нормативната уредба дава яснота за това, но всеки „възложител“ прилага подхода, съобразно срока за изпълнение, периодичността на повтарящите се поръчки, предмета и обекта на обществената поръчка и др.[2] Едни от най-често допусканите грешки се свеждат до факта, че при определяне на прогнозната стойност не участват лица „специалисти“ по предмета на поръчката и липсва проучване на цените на пазара за конкретните стоки или услуги. В допълнение е игнорирането на резултатите от приключил договор за обществена поръчка, както и непредвидените фактори, които биха повлияли при бъдещото изпълнение на такъв, което може да се яви като предпоставка за бъдеща промяна на ценовите параметри или прекратяването му.

От съществено значение е срока на действие на бъдещия договор. При сегашното икономическо състояние на страната, икономиките в Европейския съюз и в световен мащаб, породени от глобалната пандемия от COVID-19, са допълнително затрудняващ фактор, като сключването на договори за периодични доставки или услуги за по-дълъг период, биха довели до затруднение при изпълнението им.

Закона за обществените поръчки регламентира, че техническите спецификации определят необходимите характеристики на предмета на поръчката (ЗОП, 2021). Едни от най-често допусканите грешки при тяхното подготвяне е посочването на конкретни марки, модели или параметри, водещи към конкретен изпълнител. Това нарушава принципа на „равнопоставеност” между отделните участници в бъдещата процедура. В случай че „възложителят“, поради спецификата на предмета на конкретната обществена поръчка, е в невъзможност да избегне посочването им в техническата спецификация, е длъжен да добави пояснението „и/или еквивалент”, което много често се пропуска. Това уточнение е необходимо условие, че търговската марка, модел или параметър на оферираната стока ще има сходни характеристики с желаната и ще може да се използва по първоначално предназначение, без това да повлияе на крайния резултат. В този смисъл „възложителят“ трябва ясно да посочи конкретно своето изискване, да е проверил, че описанието което помества в техническото задание ще съвпада и с други продукти, а да не „преписва“ основните характеристики предлагани от конкретен потенциален изпълнител[3].

---

[2] „Чл. 21 дава яснота за изчисляване на прогнозната стойност на обществената поръчка“.

[3] Това би било в нарушение на разпоредбите на чл. 49 от ЗОП, според които „Техническата спецификация трябва да осигурява равен достъп на кандидатите или участниците до процедурата за възлагане на обществена поръчка и да не създават необосновани пречки пред възлагането на обществената поръчка в условията на конкуренция”.

Законодателството в Република България регламентира вида на решенията и етапа на процедурите, които „възложителят“ следва да издава, както и тяхното съдържание[4]. С обявленията се оповестява откриването на процедурата в определените от закона случаи, а с документацията за участие - съдържащите се документи, които участника следва да представи в своята оферта. Информацията, която следва да бъде оповестена в обявлението и решението е с ограничен брой символи и много често тя е непълна и неточна. В задължителните полета на реквизитите за попълване е възможно тя да се преповтаря без да се прецизира. Освен това може да липсва обосновано заключение кое налага избора на конкретен вид процедура или защо е невъзможно разделянето й на обособени позиции. Липсата на информация за размера на гаранцията за изпълнение на договор за обществена поръчка, която в документацията е застъпена в различните и форми, е друго недопустимо обстоятелство.

Често допускана грешка в практиката е при изготвяне на документация за обществена поръчка да се включват ограничителни условия. Това може да цели подаването на оферти или заявление за участие от определен брой участници. Не са редки случаите, в които документацията се „прецизира“ до възможностите на един участник, който след това да бъде избран и с него да бъде сключен договор за обществена поръчка. Действията на възложителя в тази насока са многостранни и „прозират“ в разработване на изискване за финансово-икономическото състояние на кандидата, техническите му възможности и професионалната квалификация. Възможно е, в зависимост от предмета на обществената поръчка, да се постави изискване за наличие на оторизирани сервизи или материална база в място близо до местоизпълнението й. Това е предпоставка, че договорът може да бъде изпълнен от местен/регионален изпълнител и предварително ограничава равнопоставеността между останалите кандидати. Като пропуск се счита и когато обществената поръчка съдържа обективно делими части, някои от които са включени в списъка по чл. 12, ал. 1, т. 1 от ЗОП, възложителят да не отдели тези части, които може да запази за участие на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания[5]. Освен това при подготовката на процедурите съществуват практики, при които не се привличат външни експерти, които възложителите могат да използват при подготовката и възлагането на поръчките (ЗОП, 2021). Това е характерно за възложители, които рядко в своята практика организират обществени поръчки със специфичен предмет и сложност на подготовка и провеждане.

[4] В Глава пета „Публичност и прозрачност” Раздел I Решения и обявление и Раздел II Документи за обществена поръчка.

[5] Съгласно Решение №591/от 18 юли 2016 г. на МС за определяне на Списъка на стоките и услугите по чл. 12, ал. 1, т. 1 от ЗОП публикуван в официалния сайт на АОП.

2. Слабости и пропуски при работата на комисиите

Съществуват практики, при изготвянето на офертите, в които участниците допускат различни грешки (ППЗОП, 2021). Нормативната уредба в нашата страна дава възможност на комисията при установяване липса, непълнота или несъответствие на информацията, включително нередовност или фактическа грешка с изискванията за лично състояние или критериите за подбор, да бъде посочена в протокол. Той е задължителен реквизит и се изпраща до всички участници, като същевременно е необходимо публикуването му в профила на купувача (ППЗОП, 2021). В срок до 5 работни дни от получаването му, участниците спрямо които е констатирано несъответствието или липсата на информация могат да предоставят нов ЕЕДОП или други документи, които съдържат променената и/или допълнена информация (ППЗОП, 2021). Освен това законодателят регламентира, че техническите предложения, за които е установено, че не отговарят на изискванията за лично състояние и критериите за подбор и ценовото предложение на участник, чиято оферта не отговаря на изискванията на възложителя, не се отварят (ППЗОП, 2021). В много случаи комисиите не прилагат разпоредбата на чл. 54, ал. 8 от ППЗОП, като не предоставят възможност на участниците грешките и пропуските в офертите им да бъдат отстранени в срока по ал.9, а ги приемат като непоправими. Тези грешки позволяват отстраняването на кандидат или участник с мотива, че съществува несъответствие с предварително заложените от „възложителя“ критерии за подбор. Наличието на компетентно лице в състава на комисията е от съществено значение за извършване на проверка относно наличието на оторизационни писма от производителя или от официалните им представителства на територията на Република България, сертификати, внедрена система за управление на качеството по стандарт ISO 9001 или еквивалент в област сходна с предмета на поръчката, ако такива условия са поставени от възложителя.

Оценяването на офертите в случаите, когато комисията не прилага чл. 72, ал. 1 от ЗОП е друга възможна слабост. Членовете ѝ могат да следят за писмена обосновка от участника, който да я представи в 5 дневен срок, ако неговото предложение представлява цена или разходи с двадесет процента по-благоприятно от средната стойност на предложенията на останалите участници по същия показател, както и тогава, когато комисията е приела недостатъчно аргументирано обяснение от участника, вследствие на което мотивите за присъждане на оценките в протокола са неубедителни.

Друга лоша практика е подменяната на документите в офертата на кандидата тогава, когато той е допуснат до отваряне на техническото или ценово предложение при констатиране на грешки. Като такива могат да се посочат неправилно попълнен или пропуснат реквизит, дата на документа, липса на подпис и печат и др. Тъй като тези документи не попадат в обхвата на чл. 54, ал. 8 и 9 на ППЗОП, участникът трябва да бъде отстранен. Недо-

пустимо е комисията да подменя сгрешените предложения, след като е установила контакт с него и го е информирала как предварително да бъде отстранена грешката. Тези случаи са характерни за възлагане на обществена поръчка чрез събиране на оферти с обява по реда на чл. 20, ал. 3, както и на поръчки по чл.18, ал.1, т. 12 от ЗОП. При тях много от участниците не изпращат упълномощени представители да присъстват на публичната част на заседанието на комисията. Това е грубо погазване на ЗОП и е една от причините да се премине към възлагане на обществени поръчки през електронната платформа ЦАЙС ЕОП, където офертата на кандидата, след като е подадена с ключовете за декриптиране, не може да бъде променяна и допълвана.

Комисията може да отстрани определен кандидат чрез изискването на документи за доказване на критерии за подбор извън тези, които са задължителни и изрично упоменати в документацията за участие. Такива документи съдържат информация за икономическо и финансово състояние, годност (правоспособност) за упражняване на професионална дейност, изисквания за технически и професионални способности както и всякакви отклонения от тях (ЗОП, 2021).

3. Неточности при сключване и контрол на изпълнението на договори за обществени поръчки

Фактическото сключване на един договор може да породи появата на грешки. Една от тях е промяната на основните му параметри преди той да е влязъл в сила и противоречие с разпоредбата на чл.116, ал.1 от ЗОП.

Друга грешка при сключването и изпълнението е замяна на доставените артикули от първоначално оферираните, с които кандидата е спечелил обществената поръчка, с такива, които са били заложени в офертата на друг кандидат, който в хода на процедурата е отстранен с мотиви, че не отговорят на изискванията на възложителя.

Липсата на контрол върху изпълнението на сключените договори е често срещана практика, която се дискутира в общественото пространство. Ефективното провеждане на тази процедура се регламентира с указания във вътрешната нормативна уредба на „възложителя“. Въпреки това, контролът по изпълнението е възможно да липсва. Задължително е неговото осъществяване по сключените договори, както и прилагането му по отношение на всички случаи на поети договорни отношения. Това ще гарантира и удовлетвори потребностите на звената. Така този непрекъснат многоаспектен процес с комплексен характер, насочен към установяване степента на съответствие на параметрите на осъществяваните доставки, ползвани услуги или извършени строителни работи е основание за извършване на съответните плащания. Контролът трябва да съпътства всеки етап от изпълнението на обществената поръчка и да следи за отклонения от поетите договорни задължения.

4. Заключение

В заключение може да обобщим, че представените „възможни грешки“ в процедурата на обществените поръчки, са често срещани в българската практика. Наличието им в процеса на възлагане *(при формулиране на предмета, критериите за подбор, технически спецификации, прилагането на методиката за оценка)*, „съзнателните“ или „несъзнателни“ действия или бездействия на „възложителите“ при тяхното провеждане, в съчетание с общественото недоволство в национален мащаб от т.нар „нагласени” оферти, са причините за измененията и допълненията в ЗОП. Направените промени намериха изражение в създаването и разработването на платформата ЦАИС ЕОП.

Използвани източници

Илиева, А., П. Станкулов. Правен режим на обществените поръчки по ЗОП. София, Сиела 2019, ISBN 9789542830290.

Лилова, Р. и колектив. Финанси. АИ „Ценов“, Свищов 2015. ISBN 978-954-23-1092-1.

Станкулов, П. Защита на възложителите по закона за обществените поръчки. София 2017, ISBN 9786199093603.

Обществени поръчки – сборник нормативни актове. София, Издателство „Сиби“, 2021 г., ISBN 9786192261788.

www2.aop.bg